

אותו ברשע, והואיל ועבירה זו יש בה כרת, מקרבים אנו עליו את מיתתו⁽²⁰⁾.

וסתות:

א. אשה הרואה דם נדה, חששו חכמים שמא יצא הדם ממקורה אף קודם ראותה אותו, אלא ש"כותלי בית הרחם" העמידוהו מלצאת החוצה, ולפיכך מטמאת היא את כל הטהרות שנגעה בהם, מעת לעת למפרע, מזמן ראייתה.

ב. ואולם אשה הרואה דם בזמן וסתה הקבוע, אין אנו מטמאים את הטהרות למפרע, אלא דיה שתטמא את הטהרות בשעת ראיית הדם, כי חזקה היא שאורח בזמנו בא.

ג. אשה שיש לה וסת קבוע, שהורגלה לראות דם בפרק זמן קבוע, ולא בדקה בזמן וסתה אם טהורה היא, הרי היא טמאה⁽²¹⁾, כי תולים אנו שאורח בזמנו בא.

דתנן: אין האשה קובעת לה וסת [לסמוך טו-א
עליה להיות דיה שעתה, ולטמאה אם לא בדקה⁽¹⁾ [עד שתקבענה שלש פעמים.

ואין מיטהרת מן הוסת, עד שתיעקר ממנה שלש פעמים.

אבל אם עבר עליה פעמיים זמן וסתה ולא ראתה בו, עדיין בקביעותה היא עומדת, לראות ביום שהורגלה לראות בו.⁽²⁾

ישור המועד —

לן שחזקת הוסתות היא רק מדרבנן, היה לרש"י לומר, שוסתה נקבעת לענין שאינה נעקרת בפעם אחת, ואסורה עדיין לשמש באותה עונה עד שייעקר וסתה ממנה שלש פעמים.

2. כתב הרשב"א בטעם הדבר שלענין וסתות אין די בחזקה של שתי פעמים "משום דרבנן נינהו, אזלינן להקל".

ואולם לפי מה שכתב רש"י, שנידון משנתנו הוא אף לענין טהרות, שדיה שעתה מאחר שקבעה לה וסת, אם כן היה לנו להקל לענין זה, ולומר: דיה שעתה אף משקבעה לה וסת בשתי פעמים!?

וראה במאירי שכתב אף הוא שהנידון הוא לענין דיה שעתה, ומכל מקום כתב כטעם הרשב"א משום "וסתות דרבנן לקולא".

ועוד צריך ביאור: למה אינה עוקרת וסתה בשתי פעמים לקולא [וכעין זה הקשה הקרן אורה גבי שור המועד, והובא בהמשך הסוגיא בהערות].

קטלנית, [וכן מבואר במאירי]; ולשיטתם מבוארת הוכחת הגמרא ממשנתנו.

ואולם הריטב"א והרא"ש כתבו: משום דבספק סכנה אזלינן לחומרא, וטעם זה אינו שייך לענין עקרות שבמשנתנו, וראה מה שכתב המגיה בריטב"א הנדמ"ח עמוד תרא הערה 32.

20. כתב הריטב"א בטעם הדבר שלענין מלקות די בשתי פעמים להיות חזקה, כיון "דהא מיירי בחייבי כריתות, וכיון דחמירי טובא מחמירין ביה מפני ייסור הרשעים לבער עושי רשעה, כיון דממילא הוא דמיית", וראה גם ברמב"ן רשב"א ומאירי.

21. רבינו עקיבא איגר תמה על דברי רש"י בזה, כי לפי מה דקיימא לן שחזקת הוסתות אינה אלא מדרבנן, אין היא בחזקת טמאה, וראה בהערה הבאה.

1. כתב רבינו עקיבא איגר, כי לפי מה דקיימא

ולענין איסור, די בשתי פעמים כדי להחזיקה. (5)

ואם נישאת פעם שלישית למי שאין לו בנים, ולא הכיר בה שכבר נישאת לשנים ולא ילדה מהם.

הרי זו תצא מן השלישי (6) בלא כתובה, אפילו קודם ששהתה עשר שנים בלא בנים. כיון שמקח טעות הוא.

כי אילו היה יודע שכבר נישאת לשני אנשים ולא ילדה להם, לא היה נושאה. אבל מן הראשון והשני יש לה כתובה, הואיל ולא הוחזקה שלש פעמים. (7)

איבעיא להו: אשה שניסת לבעל ראשון

דתנן: אין השור נעשה מועד לשלם נזק שלם על נגיחתו, (3) עד שיעידו בו [בבעליו, ולפני בית דין] שלש פעמים על נגיחות שנגח שורו, משום שלענין ממון, אין חזקה אלא בשלש פעמים. (4)

השמועה הבאה [עד אחרי דברי רב פפא] מתפרשת על פי שיטת התוספות.

תנו רבנן: אשה שניסת לבעל ראשון, ושהתה עמו עשר שנים, ולא היו לה בנים ממנו, וניסת לבעל שני, ושהתה עמו עשר שנים, ולא היו לה בנים אף ממנו —

הרי לבעל שלישי לא תנשא, אלא רק למי שיש לו בנים, שכבר קיים מצות פריה ורביה, הואיל והוחזקה בשתי פעמים כאשה שאינה בת בנים.

שכתבו התוספות.

והקשה עוד, אכתי תיקשי, למה צריך שיחזור בו שלש פעמים כדי לצאת מחזקת מועד, והרי אדרבה יש לנו לומר מספק שלא ישלם אלא חצי נזק אחר שחזר בו שתי פעמים!?

5. וכפי שדייקה הגמרא לעיל גם ממשנתנו: לשני אין, לשלישי לא.

6. מדברי הגמרא והתוספות לקמן מוכח [וכפי שיתבאר בהערה לקמן], שאינו חייב להוציאה קודם ששהתה עמו עשר שנים, אף שלכתחילה אסור לו לנושאה, ולפי זה מה שאמרו כאן "תצא", היינו שאם רצה להוציאה הרי זה מוציאה בלי כתובה.

7. והטעם שלא די בחזקה שתי פעמים להפסידה כתובתה, כתבו התוספות, כי רק לענין איסור מחמירים לאסור אפילו בחזקה שהוחזקה שתי

3. אבל שור תם שלא העידו בו, אין בעליו משלמים על נגיחתו אלא חצי נזק.

4. כתבו התוספות, שבשור המועד לא נחלקו רבי ורשב"ג, וכולי עלמא מודים שצריך שלש פעמים, שהרי לא נחלק רבי על המקראות שמבואר בהם כן; ולא הובא ענין זה לכאן אלא לומר: "התם מתקיימין דברי רשב"ג דלא מיתחזיק אלא בתלת זימני"; ובתוספות בד"ה נישאת כתבו "לענין ממון מודה רבי דלא הוי חזקה עד דאיתחזיק בשלשה זימני, כדאשכחן בשור המועד דבשור המועד לא פליג".

והרמב"ן כתב בטעם הדבר שבשור המועד קיימא לן דבתלת זימני הוי חזקה משום "המוציא מחבירו עליו הראיה", והרשב"א והריטב"א כתבו: "משום שאין מוציאין ממון מחזקתו אלא בדבר ברור"; ובקרן אורה הבין דברי הרשב"א דהוא מספק והמוציא מחבירו עליו הראיה, ותמה עליו, שהרי מקרא הוא וכמו

ועתה שבה הגמרא לאופן שדיברה בו הברייתא, שנשאה השלישי, וגירשה קודם ששהתה עמו עשר שנים, ולא נתן לה כתובה משום שהיה טוען מקח טעות הוא, הואיל ולא הכיר בה שנישאה כבר לשנים ולא ילדה להם, ומסתפקת:

איבעיא להו: אם לאחר שגירשה השלישי, הלכה ונישאת לבעל רביעי, והיו לה בנים — מהו דתיתבעה לשלישי [האם יכולה היא לתבוע כתובה מן השלישי] שגירשה מכח מקח טעות, כי הרי התברר שבת בנים היא, ובחינם הוציאה?

ומפרשת הגמרא את הצד שאינה יכולה לתבוע את כתובתה, אף שהתברר שהיא בת בנים:

אמרינן לה: שתיקותיך — יפה מדיבוריך [עדיף לך לשתוק]!

דהרי מצוי אמר לה הבעל השלישי: **אנא, אדעתא דהכי** שהינך בת בנים לא גירשתיך [לא הייתי מגרשך לו ידעתי שבת בנים את], וגירושי טעות הם, והרי את אשתי ואין לך כתובה! (9)

ולאחריו לשני, ולא היו לה בנים, ויצאה מהם בכתובה, ונישאת לשלישי, ושהתה עמו עשר שנים, ולא היו לה בנים, והוחזקה שלש פעמים כאשה שאינה בת בנים (8) — מהו דליתבעה הנך קמאי?

האם יכולים שני הבעלים הראשונים, לתבוע ממנה להשיב את דמי הכתובה שקיבלה מהם?

ומפרשת הגמרא את שני צדדי הספק:

מי [האם] מצו אמרי לה הבעלים הראשונים: עתה אינלאי מילתא, דאת הוא דגרמת שלא יולדו לנו ממך בנים. שהרי הוחזקת עתה בכך שלש פעמים, שאת אשה שאינה בת בנים.

ואף לענין ממון מועיל חזקה שהוחזקה שלש פעמים, ואם כן בטעות שולמה לה כתובה על ידי שני הבעלים הראשונים?

או דילמא: מצית אמרה להו האשה לבעלים הראשונים: **השתא הוא דכחשי** [יכולה היא שתאמר: עתה נחלשתי ואיני בת בנים].

היא יוצאת בלא כתובה מיד, וכלשון הגמרא שאמרה כאן: "נישאת לשלישי ולא היו לה בנים", ולעיל לא אמרו לשון זה; ואולם בתוספות ישנים הבינו לפי שיטת התוספות המפרשים שמן השלישי תצא בלי כתובה אפילו קודם ששהתה עשר שנים, שאף כאן מיירי קודם ששהתה עשר שנים, ולכן הקשו: למה יתבעו הראשונים להחזיר את הכתובה, והרי שמא תלד עד עשר שנים ועדיין לא הוחזקה לענין ממון.

9. א. מכאן הוכיחו התוספות כביאורם בברייתא,

פעמים, ולכן אסור השלישי לשאתה כיון שלא קיים מצות פריה ורבייה, אבל לענין ממון צריך חזקה שלש פעמים כמו בשור המועד, ולפיכך יש לה כתובה מן הראשון והשני, שהרי לא הוחזקה אלא שתי פעמים שאינה בת בנים, [וכל שלא הוחזקה שאינה בת בנים יש לה כתובה, וכמבואר בברייתא שהובאה בגמרא בתחילת הסוגיא].

8. כן נראה בפשוטו לפרש אף לפי שיטת התוספות המתבארת בפנים שמן השלישי הרי

השתא הוא דברייתא [אכן לא היתה בת בנים, אלא עכשיו נתחזקה], ולכן אינה יכולה לתבוע כתובה.

השמועה הבאה מתבארת על פי הרשב"א בהבנת רש"י.

נתבאר לעיל, שהמוציא את אשתו לאחר עשר שנים שלא ילדה, הרי זה חייב ליתן לה כתובה, לפי שהוא זה שלא זכה להיבנות הימנה, שהרי היא אינה מצווה על פריה ורביה, שיענשנה הקב"ה במניעת הריון.

סוגייתנו דנה בשני אופנים שהבעל טוען שלא הוא הגורם למניעת הריונה, ולפיכך אינו נותן כתובה.

מתקיף לה רב פפא: וכי מה תועיל שתיקותה מלתבוע את הכתובה?

והרי אי איהי שתקא — אנן, מי שתקינן [אם היא שותקת, הרי שאנו אין לנו לשתוק].

כי אכן התברר שאין הגירושין חלין, ונמצא גט בטל, (10) ובניה ממזרים.

ובהכרח אנו שותקים, כי אנו אומרים שמספק גירש אותה הבעל, ולא איכפת לו אם האמת היא שהיא בת בנים, וגמר דעתו לגרשה בכל אופן. (11) ולכן, יכולה היא שתתבע כתובה, הואיל ולא היה כאן מקח טעות, מאחר שהתברר כי בת בנים היא.

ומוסיף רב פפא: אלא אם אכן באים אנו להפסידה כתובתה, מטעם אחר יכולים אנו לבוא עליו, כי אמרינן:

10. מלשון הגמרא כאן "גט בטל", וכן מלשון הגמרא לעיל "אדעתא דהכי לא גירשתין", משמע שאינו יכול להוציאה בלא גט, אף שלענין כתובה טוען הוא שמקח טעות היו הקדושין.

וכן כתב הרמב"ן: אבל מכל מקום צריכה גט, שאין כאן טעות ודאי אלא חששא היא, וגבי ממון עליה להביא ראיה, ולענין איסורא ולחומרא וצריכה גט.

11. לפי פירוש התוספות מתבארת היטב סברא זו של הגמרא, שהרי אנו רואים שהוא מגרשה אף קודם שהוחזקה שלש פעמים שאינה בת בנים, אלא שהוא אינו רוצה להכניס עצמו בספק ולכן מגרשה.

אבל אם הברייתא מדברת במי ששהה עשר שנים ולא ילדה, והוא מגרשה מכח מה שהוחזקה שאינה בת בנים, או מכח הדין

שהשלישי מגרשה קודם ששהתה עמו עשר שנים, שאם לא כן האיך יכול לומר לה: אנא אדעתא דהכי לא גירשתין, והרי על כרחו הוא צריך לגרשה כיון דלא זכה ליבנות ממנה, וכמבואר במשנתנו.

ואולם בתוספות ישנים דחו ראיה זו, וכתבו שיש לפרש הברייתא במי ששהה עשר שנים ולא ילדה, כי הכי קאמר: אם יבא אליהו ויאמר דבת בנים היא, לא הייתי מגרשה וכל אשר כפווהו בית דין להוציא כפיית טעות היתה.

ב. מדברי הגמרא והתוספות מוכח, שאינו חייב לגרשה קודם שעברו עליה עשר שנים, אף שלכתחילה אוסרים אנו אותה עליו, וכמו שאמרו: לשלישי לא תנשא; שאם לא כן, עדיין תיקשי קושיית התוספות: האיך יכול לומר "אדעתא דהכי לא גירשתין", והרי אסור היה לשאתה וחייב להוציאה.

כיון שאני אומר: כל הנושא אשה על אשתו — יוציא ויתן כתובה.

רבא אומר: נושא אדם כמה נשים על אשתו, והוא דאית ליה למיזיינהו ניש בידו לזון את כולן].

שנינו במשנתנו: נשא אשה ושהה עמה עשר סו-ב שנים, ולא ילדה, אינו רשאי לבטל. ואם הפילה — מונה משעה שהפילה:

ואם נחלקו האיש והאשה אם הפילה או לאו, ובאו לבית דין, וטענו:

הוא הבעל אומר: אפלת בנו עשר הפלת בתוך עשר השנים שעברו], ואם כן איני חייב עדיין להוציאך, וכמו ששנינו במשנתנו: ואם הפילה, מונה משעה שהפילה.

ואילו איהי [האשה] אמרה: לא אפלית [לא הפלתי], ועל בית הדין לכופו לגרשני משום מצות פריה ורביה.⁽¹⁾

אמר רבי אמי: אף בזו היא נאמנת, וכופין אותו משום קיום פריה ורביה.

דאם איתא דהפילה — נפשה בעקרתה, לא מחזקה!

א. הוא הבעל אומר: מינה [ממנה], יודע אני שמחמתה הוא שאין לי בנים⁽¹²⁾, ולפיכך לא אתן כתובה.

ואילו היא האשה אמרה: מיניה [ממנו] יודעת אני שאין זרעו יורה כחץ וכל שכבת זרע שאינה יורה כחץ אינה מזרעת, ועל כן מגיעה לי כתובה.

אמר רבי אמי: דברים שבינו לבינה [אין זרעו יורה כחץ] היא נאמנת שאין הוא ראוי להוליד, והואיל שהוא אינו ראוי לבנים, אין מועלת טענתו שהיא אינה ראויה להוליד, שהרי מה איכפת לו בכך כיון שאף הוא אינו ראוי לבנים.⁽¹³⁾

וטעמא מאי מאמינים אנו לה?

כי היא קיימא לה ביורה כחץ [היא זו שיכולה להבחין אם זרעו יורה כחץ].

אבל הוא לא קים ליה [אינו יכול לדעת] ביורה כחץ.

ב. אמר איהו [הבעל]: איזיל אינסיב איתתא ואיבדוק נפשיא [אשא לי אשה אחרת עליה כדי שתלד לי, ואוכיח בכך כי בגרמתה אין לה בנים] ולא אתן כתובה.

אמר רבי אמי: אף בזו יוציא ויתן כתובה.

כתובה, דלגבי ידיה לאו מקח טעות הוא, דמאי איכפת ליה באשה ראויה לבנים והוא אינו ראוי להוליד, הלכך הווי ליה גבי כתובה "ברי ושמא ברי עדיף".

1. כתב רש"י: ולא שהיא תובעת גירושין לעצמה, אלא שעלינו לכופו לקיים פריה ורביה; וראה מה שכתבו הרמב"ן והרשב"א על דברי רש"י אלו.

המחייב אותו לגרשה אחר עשר שנים, אם כן למה אנו מכשירים את בניה כיון שהוברר הדבר שהיא בת בנים ובחנם כפוהו בית הדין.

12. כגון שאומר שהיא מתקשה בשעת תשמיש או שפולטת את הזרע וכיוצא באלו, רשב"א.

13. לשון הרשב"א הוא: ואפילו נאמין אותו שהיא אינה ראויה לילד, אם רצה להוציא יתן